

שורש ויסוד מצות ד' מינים

שיטת הראב"ד ביסוד פסול יבש

סוכה כט ע"ב

משנה. לולב הגזול והיבש – פסול ... **גמרא** ... בשלמא יבש - הדר בעינן, וליכא ...

סוכה ל ע"א

אתמר נמי, אמר רבי אמי: יבש פסול מפני שאין הדר

ירושלמי סוכה ג: א

יבש פסול. רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי היבש פסול על שם [תהילים קטו יז] לא המתים יהללו קה

ריטב"א סוכה כט ע"ב

יבש. פי' פסולו לפי שאינו הדר כדאיתא בהדיא בגמרא בכמה דוכתי. ומה שאמרו בירושלמי משום לא המתים יהללו קה לשון צחות הוא ... דאורחא דתלמודא דבני מערבא הוא בהכי למיתן כעין סניפי טעמים מן הכתוב לדינין של תורה.

הל' לולב להראב"ד

מיהו קשיא לי כיון שביום ראשון פסול [היבש] אבל בשאר יומי לא, מ"ט תני ליה בין גזול לאשרה ועיר הנדחת שהן פסולין כל שבעה ... וכמה נאה בעיני הטעם שפירשו בירושלמי על היבש שהוא פסול על שם לא המתים יהללו קה, והטעם הזה נופל כל שבעת הימים והוא דומיא דגזול ואשרה ועיר הנדחת, ואע"פ שפירשו בגמרא שלנו הטעם שהוא הדר לרוחא דמילתא הוא דאיתמר, דבעו למסמך טעמא על דבר תורה כדפרישנא לעיל, ואם מת הוא בודאי אינו הדר שהמת כבר הלך כל זיוו והדרו. ובודאי כיון שהוא מת כמי שאינו דומה, וכשל אשרה ועיר הנדחת הוא דמכתת שיעוריה, הילכך פסול הוא כל שבעת הימים, וכן דעתי נוטה. וכן לבי מסכים עם שכלי. וכולה סוגיא דשמעתתא נמי מסייעא לי דהא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני ובהכי סלקא שמעתא כולה, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם.

השגות הרמב"ן על הל' לולב להראב"ד

ומה שהרב ז"ל מצרף [טעם] דכיון שהוא מת כמי שאינו דמי וכתותי מכתת שיעוריה ... היכן מצא הרב זה הענין שנאמר על דבר המת שהוא כמי שאין בו שיעור, והלא לענין טומאה כולן מטמאין בשיעוריהן, וכשהוא עומד לשריפה אינן מטמאין דכל העומד לשרוף דמי כדאמרינן התם בפרק המנחות ... והיינו טעמא דשל אשרה ושל עיר הנדחת.

ריטב"א סוכה כט ע"ב

ותו דאע"ג דחשוב כמת אמאי חשוב כמאן דליתיה והלא משערין במת לכל דבר ועושין ממנו דופן לסוכה, ולעולם לא פסלו אלא היכא דקאי לשריפה דהשתא כתותי מכתת שיעוריה כרבי שמעון דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי אבל זה שאינו עומד לשריפה והרי הוא חזק ועושין ממנו קופות למה יהיה כמי שאינו

שמחה וחג הסוכות – בפסוקים

דברים פרשת ראה טז: י-יא, יג-טו

י ועשית חג שבועות ליקוק אלקיך מסת נדבת ידך אשר תתן פאשר יברכה יקוק אלקיך. יא ושמחת לפני יקוק אלקיך אתה ויבנה ויבנה ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר יקוק אלקיך לשכן שמו שם ...

יג חג הספלת תעשה לך שבועת ימים באספך מגרנך ומיקבך. יד ושמחת בחגך אתה ויבנה ויבנה ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך. טו שבועת ימים תחג ליקוק אלקיך במקום אשר יבחר יקוק פי' יברכה יקוק אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אף שמח.

ויקרא פרשת אמור כג: לט-מ

לט אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספקם את תבואת הארץ תחגו את חג יקוק שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. מ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמתם לפני יקוק אלקיכם שבעת ימים.

....

טעם הדבר

שמות פרשת משפטים כג: יד-טז

(יד) שלש רגלים תחג לי בשנה: (טז) את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: (טז) וחג הקציר בפני מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספק את מעשיך מן השדה:

פסיקתא דר' כהנא, נספחים ב – פרשה אחרת

ושמחת בחגיך (דברים טז: יד). את מוצא שלש שמחות כת' בחג ... אבל בפסח אין את מוצא שכת' בו אפילו שמחה אחת, ולמה, אלא את מוצא שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה היא השנה אם אינה עושה, לפיכך אין כת' שם שמחה ... וכן את מוצא שאין כת' בעצרת אלא שמחה אחת (דברים טז: יא) ... ולמה כת' שם שמחה אחת, מפני שהתבואה נכנסת בפנים. ומאי טעמא אין כת' שם שתי שמחות, שכן את מוצא שאעפ"י שנכנסה התבואה בפנים אבל פירות האילן נידונין ... אבל בחג לפי שנטלו הנפשות דימוס שלהם ביום הכיפורים, כמו שכת' כי ביום הזה יכפר עליכם (ויקרא טז: ל), ועוד שהתבואה ופירות האילן בפנים, לפיכך כת' שם שלש שמחות

ספר החינוך מצוה שכד

... לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן לבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף

.....

שמחה וסוכות – בהלכה

רמב"ם הל' לולב ח: יב - יד

יב אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר +ויקרא כ"ג+ ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. ... ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמוח שאר היום עם כל הלילה ... יג והיאך היתה שמחה זו. החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלותים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ומי שיודע בפה בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שירות ותושבחות ... מצוה להרבות בשמחה זו ... גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות ...

.....

שמחה וד' מינים

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב), ויקרא פרשת אמור

ושמחתם לפני ה'. נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים.

ירושלמי סוכה ג: יא

כתיב [ויקרא כג מ] ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. אית תניי תני בשמחת לולב הכתוב מדבר אית תניי תני בשמחת שלמים הכתוב מדבר.

ספר המצוות לרמב"ם מצוה קסט

והמצוה הקסט היא שצונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני י"י שבעת ימים והוא אמרו ית' (שם) ולקחתם לכם ביום הראשון וכו'... ושם (מא א) התבאר שאין חובת מצוה זו שבעת ימים אלא במקדש אולם בשאר הארצות יום ראשון לבד הוא שחייבין בה מן התורה.

.....

שמחה והלל

רמב"ם הל' חנוכה ג:ו

ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל ... אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה. ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל.

השגות הרמב"ן לספר המצוות, שורש א

... והנראה מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוינו בה כמו שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ... אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב שמחה ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללם.

.....

הלל וד' מינים

סוכה לז ע"ב

מתני' והיכן היו מנענעין? בהודו לה' תחילה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא, דברי בית הלל, ובית שמאי אומרין: אף באנא ה' הצליחה נא. אמר רבי עקיבא: צופה הייתי ברבן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנענעין את לולביהן, והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא. גמ' נענוע מאן דכר שמיה? - התם קאי: כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו - כשר. וקאמר: היכן מנענעין.

תוס' לז ע"ב בד"ה בהודו

וטעמא דבית הלל אע"פ שאין אנא ה' הושיעה נא תחלת הפרק ולא סוף הפרק מנענעים משום דכתיב (דה"א טז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ וכתוב בתריה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכתוב נמי בתריה ואמרו הושיענו אלהי ישענו והיינו ירננו שמנענעים את הלולב ומשבחין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא

ויקרא רבה אמור פרשה ל

אז ירננו כל עצי היער (תהלים שם), אמר ר' אחא היער וכל עצי היער, היער אלו אילנות שעושין פירות. וכל עצי היער אלו אילנות שאינן עושין פירות. לפני מי, לפני י"י (שם / תהלים צ"ו / יג). למה, כי בא, בראש השנה וביום הכפורים. מה לעשות, לשפוט את הארץ, ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו (שם). מכאן ואילך מה עלינו לעשות, אנו נוטלין אתרוג הדס ולולב וערבה ומקלסין לפני הקב"ה, ולקחתם לכם ביום הראשון.

..

טור או"ח הל' לולב סי' תרנב

מצות לולב ביום ולא בלילה וכל היום כשר לנטילת לולב שאם לא נטלו שחרית יטלנו ערבית ומ"מ זריזין מקדימין למצות ונוטלין אותו בבוקר שמצותו מעלות השחר ועיקר מצותו בשעת ההלל ואם צריך לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד קודם שילך

הגהות מיימוניות הל' שופר ולולב ז:ו

ו' אבל רשב"ם אומר שאין לברך קודם שיטלנו דמיחזי כך כי חוכא ואיטלולא אלא יטלנו והדר יברך והוי שפיר עובר לעשייתן כיון שעיקר מצותו הוא הנענוע בשעת הלל כדאיתא פרק לולב הגזול

...

ערכין י ע"א-ע"ב

מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא? דחג חלוקין בקרבנותיהן, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן.

ירושלמי סוכה ה:א

רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' בא בר ממל למה קורין את ההלל כל שבעת ימי החג כנגד הלולב שהוא מתחדש כל שבעה.

פסחים קיז ע"א

הלל זה מי אמרו? רבי יוסי אומר: אלעזר בני אומר: משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים, וחלוקין עליו חבריו לומר שדוד אמרו, ונראין דבריו מדבריהן. אפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו לולביהן ולא אמרו שירה?

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש א

... ומלבד זה, שאין לרב המתמיה בזה שום ראייה שיהיו המזמורים האלו של הלל זה לדוד אבל שמא למשה רבינו הם ... והרי בהלל זה עצמו הזכירו חכמים שאינו לדוד, אמרו שם בפרק ערבי פסחים (ק"ז א) הלל זה מי אמרו א"ר יוסי אלעזר בני אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים וחלוקין עליו חבריו לומר דוד אמרו ונראין דבריו מדבריהם איפשר שחטו ישראל את פסחיהם ונטלו לולביהם ואין אומרין הלל ... אבל בשני ממסכת ברכות (יד א) אמרו בהלל ובמגלה מהו שיפסיק מי אמרין קריית שמע דאורייתא פוסק הלל דרבנן לא כל שכן או דלמא פרסומי ניסא עדיף. וזה מראה שהוא מדבריהם. אבל אפשר שעל ימי חנכה ועל ימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל נאמר וכמו שחלקו אחר כך במימרא הסמוכה לזו ודומיא דמגלה שאלו, אבל הלל באכילת פסחים ונטילת לולב יהיה מן התורה כמו שנראה מפשטי שמועות אלו שהזכרנו.

.....

משנה כט ע"א

לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר

תוס' הר"ש משאנץ פסחים לה ע"א

אבל לא בטבל פשיטא. תימה דלקמן מצריך קרא והכא פריך [פשיטא] ויש לפרש דפריך פשיטא דאין יוצאין לכתחילה. ואית ולקמן אמאי צריך קרא תיפוק לי משום דהוי מצוה הבאה בעבירה כדאמרי' בלולב הגזול

[דף ל.] וי"ל דשאני לולב שמהללין בו ומשבחין למקום וכן קרבן וכיוצא בו דהא סוכה נמי צריך לך למעוטי גזולה [דף ט.] וגבי ציצית להם משלהם אבל [לא] משום דהוי מצוה הבאה בעבירה.

.....

אברבנאל ויקרא כג

... וכבר ידעת שבחג הזה באו שתי מצות שהם הסוכה והלולב ושאינם שוים בטעמיהם כי מצות סוכה היא לזכרון העבר כמ"ש כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. והלולב הוא מפני ההווה בכל שנה ר"ל לתת שבח והודאה אליו על אסיפת התבואות שבזמן ההוא היו נאספות מן השדה .... ומזה הטעם עצמו ר"ל מאסיפת התבואות צוה ג"כ ולקחתם לכם ביום הראשון ושמחתם לפני י"י. הנה א"כ טעם הד' מינים שבלולב לא היה לטעם מצוות הסכות כי היא היתה לזכרון כי בסכות הושבתי. ולקחת הד' מינים שבלולב היה לשמחם ולהודות לה' בעבור אסיפת התבואות.

ספר החינוך מצוה שכד

וכמו כן מצות הלולב עם שלושת מיניו מזה השורש היא, לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל כי הוא עת אסיפת התבואות ופרות האילן לבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף; וצוה הקל לעמו לעשות לפניו חג באותה העת לזכותם להיות עקר השמחה לשמו, ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלוקים, בעת ההיא צונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו, והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח כמו שהעת עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע כי ארבעת המינין כלם משמחי לב רואיהם

תענית ב ע"ב

מאימתי מזכירין על הגשמים - רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב, רבי יהושע אומר: משעת הנחתו. אמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים. וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים - כך אי אפשר לעולם בלא מים.

פירוש ר' בחיי, ויקרא כג: מ

ארבעה מינין אלו הם גדלים על המים וצריכים להשקאת מים יותר משאר פירות, ולכך נצטוינו בחג הסכות שהוא זמן נסוך המים והוא יום הדין על גשמי השנה, שנרצה להקב"ה על המים עם ארבעה מינין אלו המורים על המים.

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות סוכות

והארבעה מיני לולב נוטלין בחג משום דאותם מינין צריכינן מים ביותר מכל שאר מינין וסוכות חג הוא שדנין על המים.

דברים פרק יא פסוקים י-יב

(י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאֲתָם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כְּגֵן הַיָּרְק: (יא) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעוֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מֵיִם: (יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹקִים וְרַשׁ אֲתָה תִּמְדֵּי עֵינַי יִקְוֶה אֱלֹקִים בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: ס

אברבנאל שם

כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא... ששם היית זורע זרעך ומשקה את הארץ ממי נילוס כמו שישקה אדם ברגלו לגן הירק. ולפי"ז לא הייתה ארץ מצרים צריכה לגשמים. אמנם הארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה אינה כן, כי אם היא ארץ הרים ובקעות... למטר השמים תשתה מים... ולכן לא בכחך ועוצם ירך תעשה חיל בארץ ההוא. כי כל עבודתה הם המצות ותצטרך לכוון לבך לשמים כדי שיברך את הארץ במטר בעתו.

דברים פרק יא (המשך)

(יג) וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֹאֲהַבָּה אֶת יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: (יד) וְנִתְּתִי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דְּגַנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: (טו) וְנִתְּתִי עֶשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ:

.....

ר' בחיי (המשך הנ"ל)

וע"ד השכל בטעם ד' מינין שבלולב: ליחות הפרי הוא חיותו, ולכך נצטוינו בצמחים הללו שיהיו הדר להיות ליחותן שהוא חיותן משומר בתוכן, ועמהם נעשה אות וסימן לדרכי החיים, ולכך בחר הכתוב בצמחים האלה ארבעתן כי הם רעננים כל השנה ומתקיימין בליחותן יותר משאר פירות, והתורה הנתונה לנו בסיני נקראת ארח חיים, ואנחנו שקבלנוה נקראין חיים, כענין שכתוב: (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום", ולכך באה המצוה שנטול הצמחים האלה בעלי הנפש הצומחת שבהן סימן החיים, לקלס בהן לפני אדון הכל הנקרא אלהים חיים, ואילו היו הצמחים האלה יבשים לא היה בהן אות וסימן לדרכי החיים, כי הליחות שבהם הוא חיותן כענין הדם בגוף החי, ומזה אמרו בירושלמי: (סוכה ג, א) לולב היבש פסול, משום שנאמר: (תהלים קטו, יז) "לא המתים יהללו יה".